

L'estel

**CENTRE
EXCURSIONISTA
DE
CASTELLÓ**

Nº 12 DESEMBRE-1995

Nevera Arquejada de Cocentaina - Excursió a la Font Roja

Foto: ANNA BUESO

— *Portada: Església Romànica de Sant Esteve (Segle XI), a Guils de Cerdanya, Pirineus 95.*

— *Foto: Anna Bueso.*

— *Les opinions dels autors no han de coincidir necessàriament amb les del Consell de Redacció.*

- **SEU DEL C. E. C.** — Isabel Ferrer, 60 - Telèfon 23 44 90 - CASTELLÓ.
- **HORARI.** — Dimecres i divendres, de 20 a 21' 30 h.
- **FORMA D'INSCRIPCIÓ A LES ACTIVITATS.** — Adreçar-se al C. E. C. una setmana abans de l'activitat com a mínim (es pot fer per telèfon). No cal ser soci per participar-hi.
- **FORMA D'ASSOCIAR-SE:**
  - Complimentar la fitxa i l'ordre de domiciliació bancària que se us lliurarà al C. E. C.
  - Portar dues fotografies tamany carnet.
  - Abonar la quota d'inscripció.

L'ESTEL - N.º 12 - DECEMBRE 1995

EDITA: C. E. C. Centre Excursionista de Castelló.

ADREÇA: C/ Isabel Ferrer, 60 - Tel. 23 44 90 - Castelló.

DIPÒSIT LEGAL: CS-77-1993.

EQUIP DE REDACCIÓ: Santiago Aragón, Enric Forcada, Dolors Usó, Anna Bueso.

COORDINACIÓ: Rosa Garcia.

IMPRESSIÓ I MAQUETACIÓ: Impremta La Gavina.

— *Aquesta revista està confeccionada amb paper reciclat 100 x 100.*

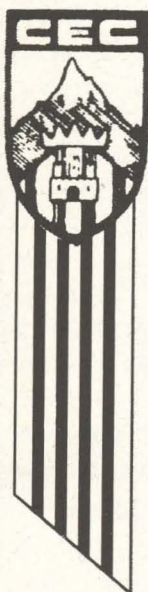
ÍNDEX

	Pàgines
Editorial	1
Un dia de Marxa	2
Comissions	7
Avui parla... ..	8
Material d'Arxiu	11
Activitats previstes	13
El Racó Literari	16
Notes de Societat	17
Passatemps i calaix de sastre	18
Racó del soci	20

EDITORIAL

40 ANYS, FITA SÒLIDA

40 ANYS

A la gent del CEC ens sobren motius per a la congratulació i, si voleu, per a l'eufòria. I és que acabem d'exhibir, amb els actes del nostre 40è aniversari, mostres irrefragables de la nostra condició d'entitat consistent, dinàmica i coherent, que s'ha guanyat un lloc de privilegi entre els col·lectius que constitueixen l'avantguarda cívica municipal. Amb honestedat, podem manifestar que ja teníem bona consciència de la maduresa del Centre; així i tot, reconeixem que sovint ens ha sorprès —de manera entusiasta, no cal dir-ho— la capacitat d'organització i de convocatòria que hem mantingut tot al llarg dels actes commemoratius de la nostra fundació. Sense por a modèsties beates, ens plau de deixar testimoni que hem fet una commemoració més que digna, modèlica. (En teniu una ressenya breu a la pàg. 20 d'aquest mateix número).

Ara és oportú de recordar l'editorial de L'ESTEL del març d'enguany, intitulat "1995: El repte del 40è Aniversari del CEC". Certament, tots aquells projectes tan ambiciosos que la Comissió Organitzadora del 40è Aniversari hi havia plantejat constituïen un repte més que respectable, capaç de fer posar-se a tremolar els responsables de dur-lo endavant. Per això mateix, en haver superat, i a plena satisfacció, el seguit de fites arriscades que nosaltres mateixos ens hi havíem marcat (les/els excursionistes, davant les fites sobiranes, ens delim) ara ens assisteix tot el dret a deixar-nos endur per la complaença.

Definitivament hem ratificat la majoria d'edat, la plena maduresa, del Centre, amb la solidesa que ens atorguen 40 anys d'activitat sense interrupció; més encara, amb una progressió confirmada. Ara, doncs, la nostra fita única és el futur, el qual, per cert, també l'albirem nostre en la mesura que el contemplem des de la seguretat que els valors que ens mouen a través de la vida, a través del paisatge, són valors en alça. L'ètica dels excursionistes es fonamenta damunt la solidaritat entre persones i alhora damunt l'entusiasme envers la natura. Vet ací la moral que s'obri camins —com els que obrim nosaltres— cada dia més esplendorosos, si més no, entre els sectors socials més oberts a la generositat.

Que el futur siga nostre ho vaticina també la marxa esplendorosa del moviment excursionista arreu del País Valencià. Ara mateix superem la seixantena de centres excursionistes, als quals cal afegir la cinquantena de clubs de muntanya i encara la mitja dotzena llarga d'altres entitats amb objectius coincidents amb els nostres. En aquest context, assoleix un relleu notori la comarca de l'Alcoià, en la qual l'ímpetu de les organitzacions excursionistes s'ha instal·lat en gairebé la totalitat dels seus municipis: Alcoi, Beneixama, Biar, Castalla, Ibi, Onil i Banyeres en són una mostra admirable. Sens dubte, la dinàmica excursionista valenciana, que va esclatar durant els anys de la República, arriba a la fi de segle amb una maduresa consolidada. Des d'ací, doncs, expressem la nostra voluntat de retre homenatge modest però rotund a aquells pioners que, des de València —a través de la Secció d'Excursionisme del Centre d'Actuació Valencianista, o de la Colla El Sol— i des de Castelló, a través de la colla excursionista liderada per Gaetà Huguet, l'any 1933 (vegeu "L'Estel", núm. 3, ps. 4-5), van posar les bases de la nostra entitat. Gràcies a aquelles temptatives van crear-se definitivament el Centre Excursionista de València, el 1945, el d'Alcoi el 1950, i el nostre CEC, l'any 1954...

En el balanç definitiu dels actes commemoratius d'enguany crec que hi ha d'haver una proposta ferma i urgent: que el CEC convoque el conjunt d'entitats excursionistes, potser a través de la Federació Valenciana de Muntanyisme, a elaborar —cadascuna pel seu compte— un compendi de la pròpia història, a partir del qual es confeccione la publicació que tenim pendent sobre l'excursionisme valencià.

Per la nostra banda, i en la present conjuntura commemorativa, volem deixar ací un record d'admiració a dos dels pioners de l'excursionisme al país i que alhora mantindran per sempre vincles especials amb nosaltres: Emili Beüt i Belenguer (València, 1902-1993), les cendres del qual reposen al cim del Penyagolosa, i Josep Mascarell i Gosp (Alcalà de Xivert, 1910-València 1977).

Amb la confiança que ens infonen les conductes exemplars dels nostres predecessors i amb l'eufòria de mantenir-nos lleials a la seua trajectòria i sobretot de constituir fites de referència claus per a la societat del segle XXI, el CEC continua ferm obrint camins.

UN DIA DE MARXA

Per RICARDO CATALÀ CEBRIÁN

A través de l'ull de les càmeres i llur posterior reflexe a la televisió, milions de persones hem tingut accés a la visió de la terra des de l'espai. Aquest esdeveniment singular ha fet que ens adonem (al menys els més sensibles) de la solitud, l'aïllament i la llunyania del nostre planeta enmig del buit del cosmos, i ens ha permès percebre la seva bellesa excepcional i potser ensems prendre consciència de la seua fragilitat.

La supervivència de la humanitat i de la resta d'espècies de la Terra (animals i plantes) dependrà en última instància de la nostra intel·ligència, de la nostra lucidesa i de la nostra capacitat per mantenir el delicat i inestable equilibri del nostre medi vital.

Sempre hauriem de recordar que a la natura (al camp, montanya, camí, vall, bosc, riu, font, etc.) som nosaltres el convidats, i que, per tant, ens hem de comportar com a convidats a qualsevol espai natural que visitem.

Al número anterior vam indicar

quatre trams d'excursió: Castellnovo-Villamalur ja publicat, Villamalur-Toga, Toga-Mas Quemao, Mas Quemao-Ermita de Sant Joan de Penyagolosa. Segons déiem, aquest trams tenien tots una durada de 4 a 4'30 hores. Ara intentarem resumir-los en publicar-los de tal manera que els tres trams pendents ens ocupen dos articles amb marxades d'una durada de 6 a 6'30 hores.

Així doncs en aquest número hem inclòs l'excursió de Villamalur a Llundient, que travessa Aiódar, Espadilla i Toga; i al proper número completarem el trayecte de Llundient a Sant Joan.

* * *

EXCURSIÓ

CASTELLNOVO

PENYAGOLOSA

Villamalur - Llundient

00.35 00.35

Durada: 6 hores
33 minuts.

HORARI

Total	Parcial
00.00	00.00

Vam acabar l'excursió al casc urbà de Villamalur, des d'on començarem ara, agafant la carretera que va cap a Sueras, i que, en cosa de 35 min. de baixada continuada amb moltes voltes i corbes, ens durà al segon pont que travessa la Rambla de Villamalur (Rambla que comença uns kms. més amunt de la confluència del Barranc de la Parra i del Barranc de Bornixes). Pels més atrevits i per aquells que suporten malament l'asfalt, direm que aquest es pot evitar si tornem al punt de l'excursió (número anterior) en què pujàvem a Villamalur per uns 800 m.

d'asfalt des d'una zona recreativa amb serveis de refugi, taules, font, etc., i seguim rambla avall vorejant el poble per arribar, finalment, al segon pont que acabem d'esmentar.

Al mateix començament de l'ampit del pont del marge esquerre hi ha un camí que baixa a la rambla, pel qual entrarem. Aquest camí, al llarg de tot el llit del riu, ens serà un guia fidel durant la major part del recorregut fins Aiódar, tot i que de vegades hi ha camins que entren i surten de la rambla sense aplegar a separar-se dels margens del llit.

Creuarem la partida "Les Vinyes de la Plana", de la qual només resta el plànol, ja que de les vinyes que li van donar nom no en queda ni rastre. A la meitat del trayecte hi ha un paratge preciós, mot rocós, agrest i angost; i només per aquesta zona ja val la pena de fer-se l'excursió. (Foto 1).

01.25 00.50

Hauem passat la partida "La Jara Alta", indicativa del tipus de vegetació arbustiva que trobarem en aquest lloc, i posteriorment "El Balsón", que és un altre lloc de la Rambla on, depenent en part de l'època de l'any en què ens trobem, es van veient tolls d'aigua.

Així, als 50 min. aproximadament d'haver començat a caminar i gaudir de la rambla, trobem una zona de vegetació més frondosa dins del llit del riu, indicativa d'aigües subterrànies que sorgeixen formant els tolls. Sobretot

CARTELL ANUNCIADOR

EXCURSION A PIE

CASTELLNOVO-PENYAGOLOSA

ORGANIZADA POR A.C. MEMFIS

LOS DIAS 13, 14 i 15
Opción: Començar el 14 o 15
a las 10 h

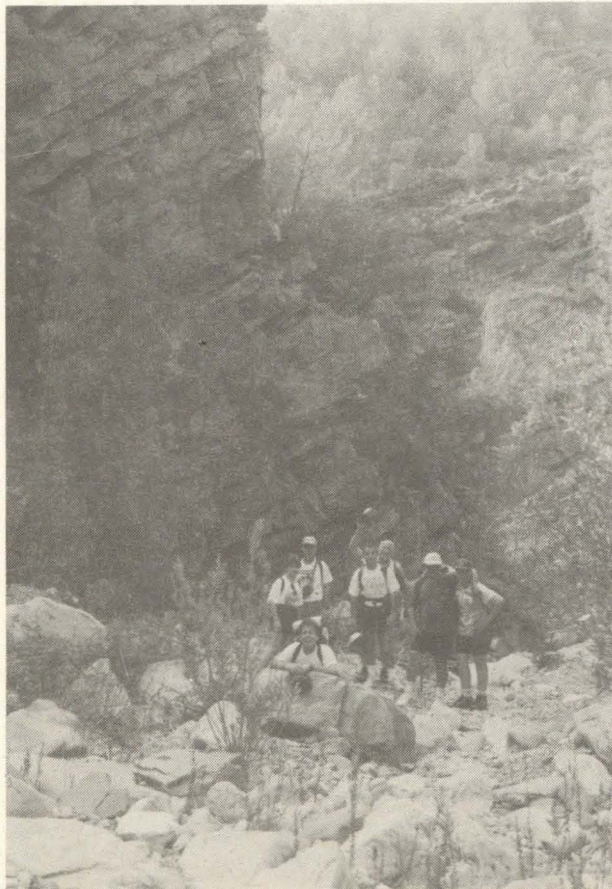
INFORMACION: José Ricardo Català 14 años - 1988

TRAMO 1
CASTELLNOVO - VILLAMALUR
Duración - 4 h. 11 m.

TRAMO 2
VILLAMALUR - TOGA
Duración 4 h. 11 m.

TRAMO 3
TOGA - LLUDIENT - MAS QUEMAO
Duración 4 h. 45 m.

TRAMO 4
MAS QUEMAO - SAN JUAN PENYAGOLOSA
Duración 4 h. 42 m.

Part del grup que va fer l'excursió

Foto 1

destacarem el baladre, el canyar i la sarsa, que ens impedeixen creuar, amb la dificultat afegida que suposaria l'aigua que sorgeix als rabejos i a d'altres zones del riu.

01.50 00.25

Abans de travessar aquesta zona, prenem un camí que surt a l'esquerra de la rambla. Al cap de 3 min. i un cop a la cruïlla, agafarem la dreta per no deixar-la ja, fins que ens tornarem a introduir a la rambla, la creuarem i ens trobarem amb una zona d'esbarjo (una xopera amb taules), a la vora de la Font Llarga d'Aiódar, municipi que albirarem enfront, a cosa de 400 m., i del qual resalten els teulats, les xemeneies, cúpules i campanars.

Entre la Font i el Poble tenim el riu Petit, afluent del Millars, i que, a la nostra esquerra, serà l'escorta del viatge fins el nostre proper destí, que n'és el poble d'Espadilla.

01.58 00.08

Des de la font, agafem el passeig que duu a Aiódar, i des d'on observarem el pont nou damunt del riu Petit, que fa pocs anys va millorar l'accés a la població per la carretera de Sueras. En arribar a la carretera, en lloc d'anar

a l'esquerra per pujar al poble, anirem a la dreta i, al cap d'uns 200 m. d'asfalt, agafarem el camí que surt a l'esquerra, anomenat camí del Turió, que, en un 50 min., ens durà a 570 m. d'altitud, a l'alt de la Culeja, que queda un poc més baix que la "Penya Saganta", que albirarem enfront, i que té una altitud de 727 m. (Foto 2).

02.52

00.54

Per un fort pendent i fent ziga-zagues arribarem al coll de la Culeja, i a partir d'allà i durant la baixada (suau al començament) anirem veient ja la vall del Millars, amb Fanzara, Vilat, Espadilla, Toga, Argelita, etc., tots ells pobles situats a la conca mateixa del Millars,

i gairebé bevent de les seues aigües. Si el dia és clar també albirarem, a cada coll que passarem, com el massís del Penyagolosa el anem tenint més i més aprop.

03.40 00.48

Amb forters baixades, de vegades perilloses i tot degut a la gran quantitat de pedres soltes del camí (efecte dels cotxes tot terreny que circulen per allà), anem descendent per arribar a la carretera que va des d'Onda fins Montanejos, havent recorregut cap a l'acabament un tros de camí asfaltat, utilitzat per una urbanització d'Espadilla que es troba dins un bosc de pi marítim, que també travessarem.

Es impressionant el conducte metàl·lic que veurem en aquest trajecte, el qual,

amb un diàmetre aproximat de 2,20 metres, transporta l'aigua del Millars que s'utilitza a la central elèctrica de Vallat.

03.45 00.05

Un cop a la carretera anem en direcció a Espadilla, que és a uns 200 m. Poc després de travessar el pont damunt del riu Petit ens trobem a la població per agafar ara el segon camí a la dreta, que trobarem davant l'Ermita de Sant Roc. (Foto 3).

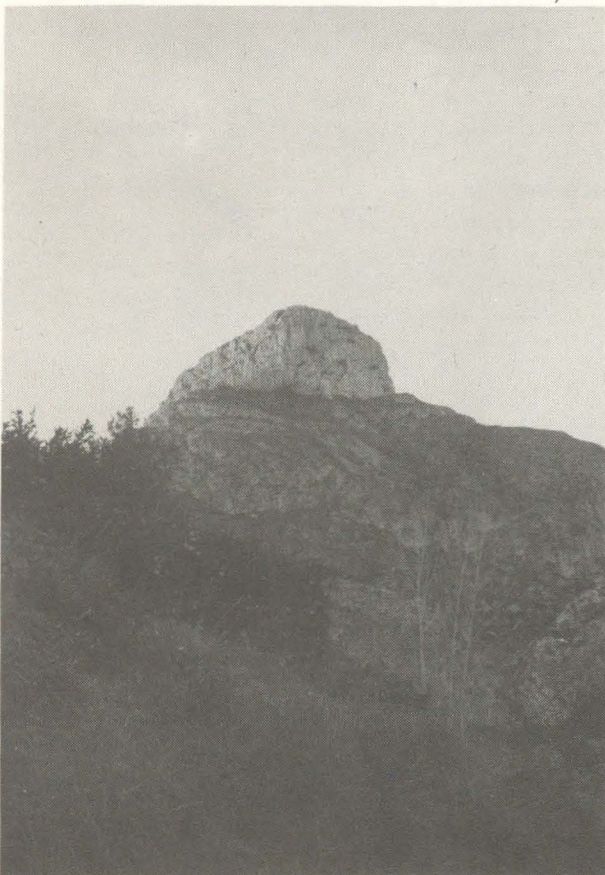
04.18 00.33

La mitja hora que ens queda fins Toga es un recorregut molt bonic pels marges del Millars, que travessarem dues vegades i així enmig de salgues, canyars i tarongers, farem aquest tram de l'excursió que ens duu cap a l'Hostal de la població, on vam tenir com a premi un descans gratificant i un aituallament posterior, per tal de prosseguir en la nostra segona jornada camí de l'Ermitori de Sant Joan.

Després de passar a la vora de l'Ermita de Sant Roc, baixem cap al riu i, només l'haurem acabat de creuar, prenem el camí de l'esquerra que ens durà pel marge dret del riu. Girem a la dreta

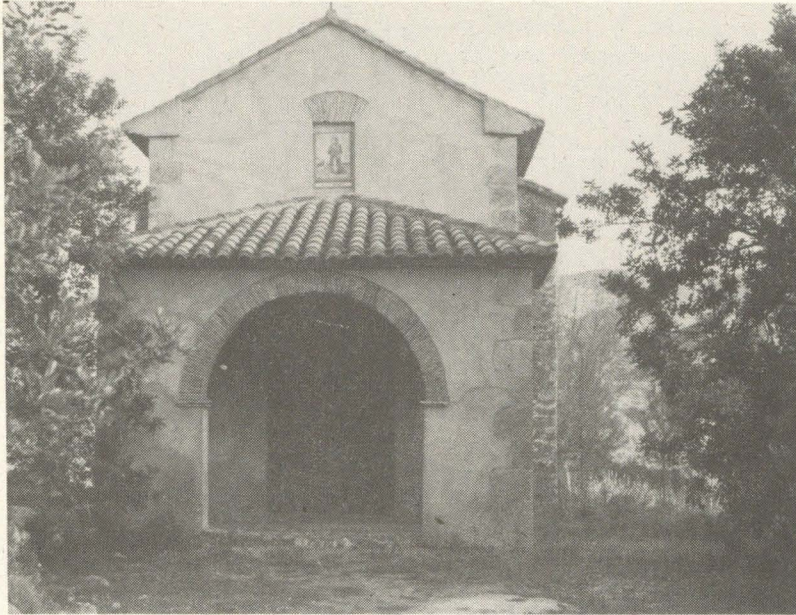

CARTOGRAFIA MILITAR DE ESPAÑA
Escala 1:50.000
Composicion de los Mapas
Num 615-640

Penya Saganta

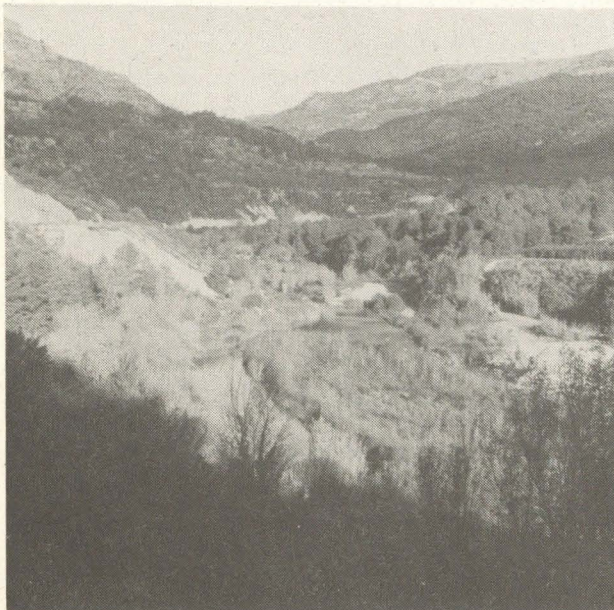
Foto 2

Ermita de Sant Roc (Espadilla)

Foto 3

pel mateix camí i pugem un pendent asfaltat, dalt agafem un camí de terra a l'esquerra, que ens duu fins la caseta d'eines d'una finca de tarongers. Baixem pel camí que hi ha enmig de la finca fins una séquia de reg que hi ha a l'acabament dels tarongers; la seguim cap a la dreta uns 150 metres per tornar a agafar un altre camí que va pel marge dret del riu (recte en la direcció de la nostra marxa). Al cap d'uns 500 m. i girant a l'esquerra creuarem un altre cop el riu Millars, per seguir uns metres pel marge esquerre fins que el camí s'allunya del riu en un repetjó a l'esquerra per adreçar-se, enmig dels horts i deixant a l'esquerra l'ermita de Sant Joan, a la població de Toga (foto 4). Fa unes 4 hores 18 minuts que hem començat a caminar i hem donat al voltant de 18.808 passes. A l'hostal de Toga hem fet "parada i fonda". El dia que vam fer l'excursió eixíem de

Riberes dels Millars

Foto 4

Castellnovo a les 9'15 h. del matí i eren les 21 hores en finalitzar-la. Vàrem donar unes 36.808 passes en unes 8'30 hores de caminada. Una bona dutxa, un bon sopar, una conversa relaxada, les anècdotes del dia, riures i bon humor, tot això ens va deparar la nostra estada a Toga; i després de la dormida reparadora i un desdèjuni copiós, vàrem emprendre a les 9 h. el segon dia de marxa, no sense haver omplert de fruita i menjar les nostres motxilles, ja que esperàvem un dia dur i esgotador per la distància que ens quedava i l'aridesa del camí en el seu darrer tram.

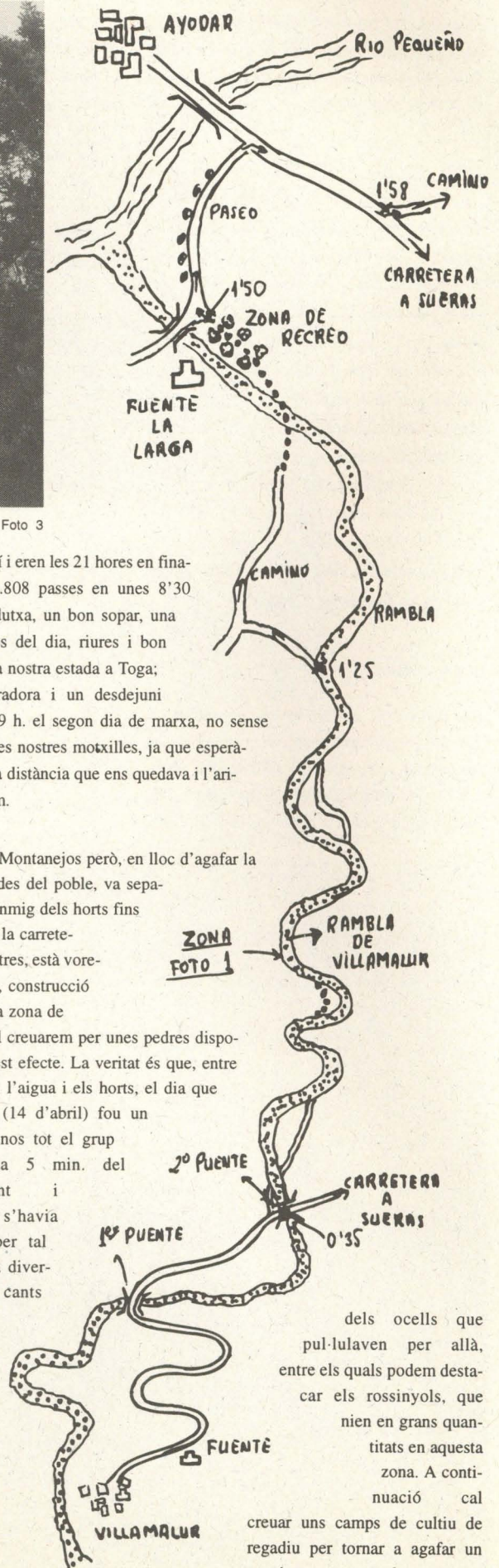
04.33 00.15

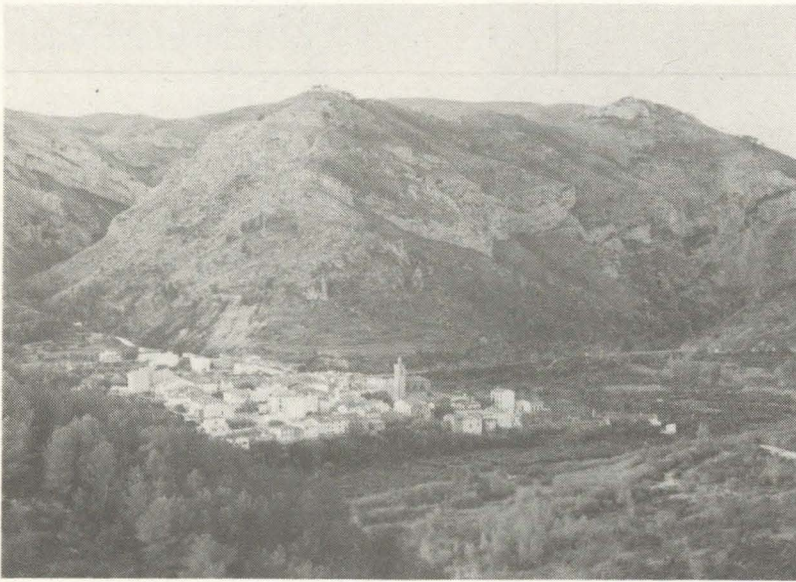
Eixim de Toga en la direcció de Montanejos però, en lloc d'agafar la carretera, agafem un camí que, des del poble, va separant-se de la carretera i baixant enmig dels horts fins el riu; és un camí divergent amb la carretera i que, en un tram d'uns 300 metres, està vorejat a ambdós costats per un mur, construcció molt típica dels camins d'aquesta zona de

l'Alt Millars. En arribar al riu, el creuarem per unes pedres disposades a aquest efecte. La veritat és que, entre la vegetació, l'aigua i els horts, el dia que vam passar (14 d'abril) fou un plaer aturar-nos tot el grup (només feia 5 min. del començament i encara no s'havia disgregat) per tal d'escollar la diversitat dels cants

dels ocells que pul-lulaven per allà, entre els quals podem destacar els rossinyols, que nien en grans quantitats en aquesta zona. A continuació cal creuar uns camps de cultiu de regadiu per tornar a agafar un camí que surt a la carretera

d'Argelita, per la qual devem caminar a la dreta uns 300 metres i agafar a l'es-

Vista de Toga i la Vall del Millars

querria un camí que deixarà a l'esquerra les runes d'unes cases.
 Havien passat 15 minuts i era el moment de treure's roba (ja que el dia era calorós) i ajustar-se les moxilles.

05.18 00.45

Als 10 minuts de camí hi ha una cruïlla, i agafarem la direcció de la dreta, que potser està més marcada i que al poc temps començarà a pujar fent ziga-zaga, i que ens durà a un fals coll (foto 5).

05.33 00.15

Havent travessat el fals coll, convé que mirem

Llodient

Foto 5

enrere; el paisatge de tota la vall és preciós, amb el poble de Toga al bell mig, i la seua visió relaxant. Deixarem unes runes a l'esquerra en el mateix coll i travessarem la partida de "Los Conchones" tot seguit, per arribar a una caseta de construcció recent rodejada d'uns bancals d'ametllers.

05.40 00.07

Arribem a una cruïlla; agafem el camí de la nostra esquerra, que és el més marcat. Enmig dels pins arribem al coll del Pelat o de Sanahuja, per començar la baixada fins Llodient, que albirarem molt prompte; no sense haver deixat abans a la nostra

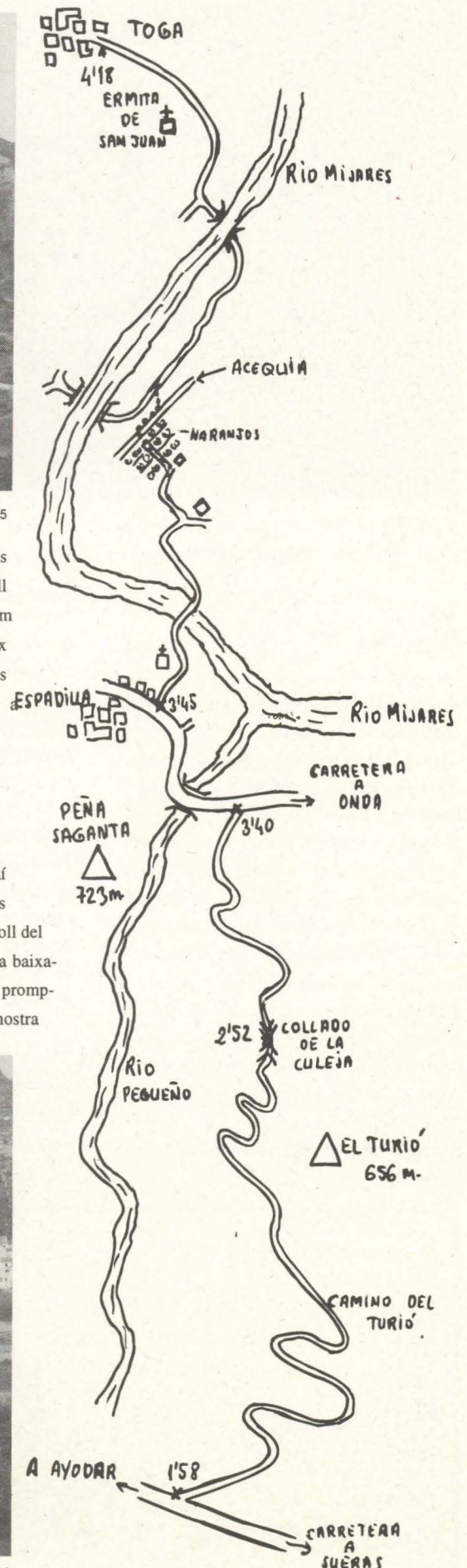

Foto 6

Un descans

Foto 7

esquerra una casa i un corral en runes.

06.33 00.20

06.13 00.16

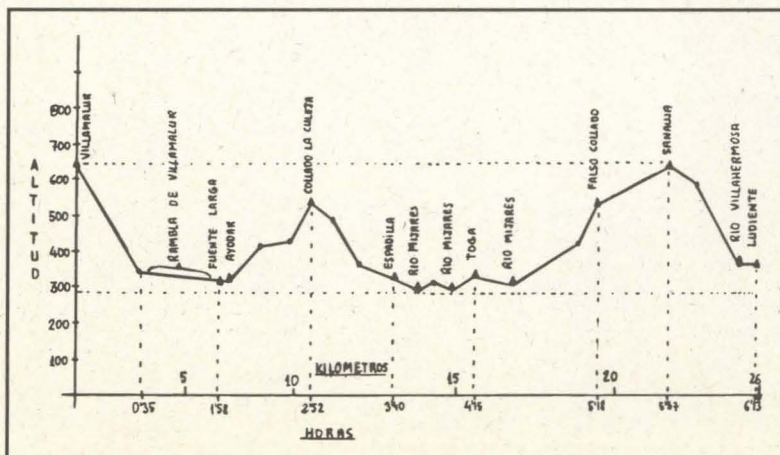
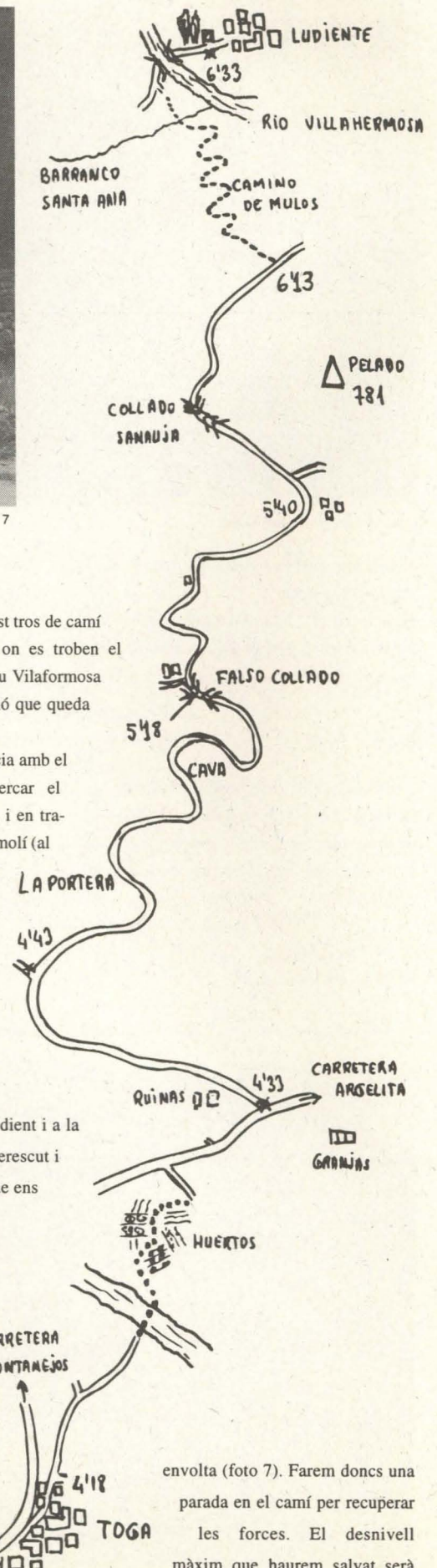
En aquesta baixada i en aquest punt hem d'estar molt pendents ja que el camí principal ens aniria allunyant del poble cap a la dreta i ens deixaria a uns 2 kilòmetres de Lludient en la carretera que va a Argelita.

A la nostra esquerra apareix primer un camí que no hem d'agafar; sí que agafarem, però, el segon camí que trobarem (a uns 16 minuts de la caseta que hem deixat anteriorment); és un camí molt poc marcat però que ens porta per uns bancals de pins al camí vell que abans s'utilitzava com l'única via de comunicació des de Lludient amb els pobles d'Argelita i Toga; és un camí que es gastava pel transport de tota mena de mercaderies rurals i que es feia amb mules. Avui encara es fa ús d'aquests animals, encara que no per aquest camí que està gairebé abandonat.

La visió de Lludient és preciosa des d'aquest tros de camí que baixa en fort pendent fins el punt on es troben el Barranc de Santa Anna a l'esquerra i el riu Vilaformosa enfront, que envolta en un 70% la població que queda així en una mena d'illot. (Foto 6).

Creuarem al Barranc ja a la seua confluència amb el riu en un indret molt ample, per anar a cercar el pont damunt del riu, que tindrem enfront, i en travessar-lo ens trobarem amb les runes d'un molí (al començament del poble), on encara hi ha restes de la maquinària que el feu funcionar encara no fa molts anys, i comprovarem en algunes de les restes (per exemple la roda que movia la pedra) la dimensió i la qualitat del treball artesanal que es realitzava no fa moltes dècades), treballs que en l'actualitat es considerarien verdaderes obres d'enginyeria.

En arribar a aquest lloc a les portes de Lludient i a la vora del riu podem gaudir d'un descans merescut i de l'encant i la tranquil·litat del paratge que ens

envolta (foto 7). Farem doncs una parada en el camí per recuperar les forces. El desnivell màxim que haurem salvat serà d'uns 380 metres.

COMISSIONS

REFUGI DE LES MALLAES

Com tots sabeu, durant la Setmana Santa vam començar les obres del futur refugi "Mas de les Mallaes". Ara, després d'un parèntesi potser massa llarg, sembla que la cosa va endavant.

El passat dia 18 de Novembre vam pujar amb Pasqual Fuster (el senyor arquitecte) per replantejar la situació, prendre mides, traure nivells i decidir per on continuem la feina. I el cap de setmana següent, 25 i 26 de Novembre, vam anar-hi a portar materials de construcció i a igualar i formigonar la terra.

Dins la programació d'activitats de l'any que ve estan previstos dos caps de setmana, durant el primer semestre, per a treballar en la construcció

del refugi. Encara que això no vol dir que no puguem anar-hi més sovint, sempre que hi haja un grup de persones amb ganes de treballar.

La comissió espera i desitja la col·laboració de tots aquells que vulgueu gaudir d'un refugi propi, sota la nostra fita senyera, i sentir-se orgullosos d'haver-ho alçat ells mateixos.

Si teniu alguna cosa que pugua aprofitar-se (portes metàl·liques, rajoles, water, piques, fogons, etc.) digueu-nos-ho. Per la nostra banda ja estem

reunint bigues, procedents de desballestaments, pel sostre.

ELENA BELLIDO I QUEROL

NOTA:

**Propers caps de setmana
prevists per a treballar:**

- FEBRER dies 10 i 11.

- ABRIL dies 20 i 21.

BANCAIXA

Castelló - Caixa d'Estalvis de València, Castelló i Alacant

AVUI PARLA...

Miguel A. Andrés Beltran

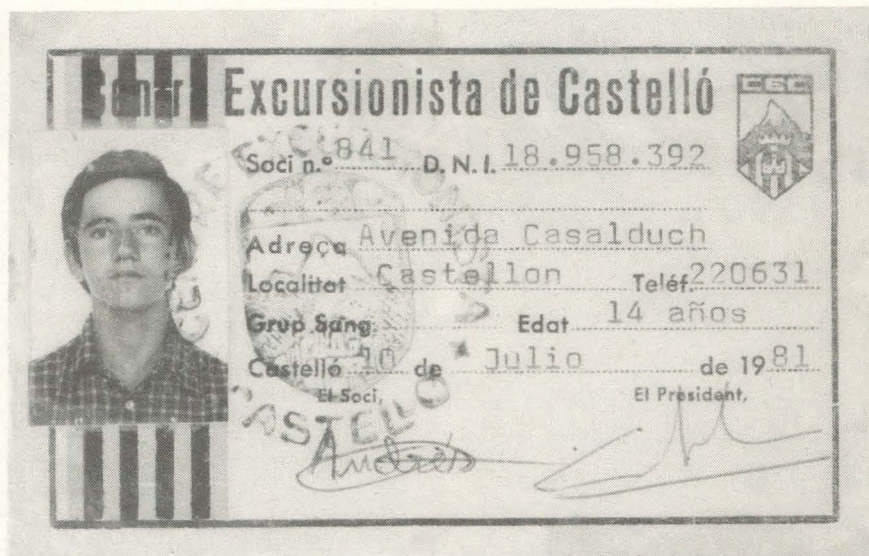
L'ARXIU

• INTRODUCCIÓ

Quan a l'assemblea de socis celebrada a Vilafranca l'any 1992 vaig oferir-me voluntari per a ordenar i classificar l'Arxiu i la Biblioteca del C.E.C. començà un llarg treball que avui es veu recompensat. Passar de tenir un magatzem de bosses i arxivadors plens de llibres, papers i documents de tota mena, al qual quasi s'accedia botant per damunt de les piles de caixes, a l'Arxiu de què ara disposem, ha estat un treball llarg però l'esforç, crec, ha merescut la pena.

Partint d'una situació un tant caòtica la primera qüestió era decidir què "atacava" primer, si l'Arxiu o la Biblioteca. Tant per raons personals (sempre he sentit molta curiositat per saber més sobre la història de la nostra entitat) com de volum de treball, vaig decantar-me primer per allò que, com suposava, anava a donar més feina i més satisfaccions: l'ordenació i classificació de la documentació.

Decidit el que anava a fer, començà la tasca d'obrir bosses i caixes per a, en primer lloc, datar tot allò que anava apareixent. Sovint, però, ni tant sols aquesta qüestió fou fàcil, car molts papers, o no estaven datats o la data no estava completa: faltava l'any, el mes, etc. Quan el document no estava datat havia de buscar algun programa que anunciara l'activitat, un banderí, llegir les memòries d'altres anys, etc. Si, com altres vegades succeïa, sabíem el dia de la setmana i del mes i, pel context, si era dels anys 50, 60, etc., una agenda electrònica (amb les quals és molt fàcil esbrinar, per exemple, a quin any correspon un dijous 20 de Novembre comprès entre 1970 i

Carta de soci del C.E.C. de Miguel A. Andrés; com veieu, es va posar molt prompte a treballar

1979) feia la resta.

• QUÈ TENIM

Dos conjunts d'elements clarament diferenciats són els qui conformen l'Arxiu del C.E.C.:

- 1.- Documentació.
- 2.- Publicacions.

La documentació que fins el dia d'avui tenim classificada comprén el període 1955 - 1989, ja que entenc que els darrers cinc o sis anys és un temps raonable per a que aquesta romanga encara a la secretaria.

Tot i que el que més abunda és, per raons òbvies, la correspondència amb les federacions i els altres centres, no és aquesta, ni molt menys, la més interessant. Personalment destacaria, per ajudar a entendre una mica més les dificultats que tingueren els primers excursionistes per a realitzar les seues activitats, la correspondència amb les entitats i organismes oficials. Un grup de més de cinc persones que es reunien, organitzaven excursions, escrivien en valencià,....i, per si fos poc, estaven apartats de la línia oficial de l'excursionisme del moment, havia d'estar ben controlat.

Una menció especial mereixen algunes cartes i treballs, és cert que poques però de gran valor, de perso-

nalitats del tarannà i la valua com ara el bisbe Pont i Gol, el geòleg Sos Baynat, el filòleg Germà Colón, el botànic Calduch, etc.

El tema de les publicacions és probablement on més hem avançat i de fet podem assegurar que disposem de tot allò que el C.E.C. ha editat al llarg dels seus 40 anys.

Aquestes publicacions estan classificades en cinc grups:

- 1.- Llibres i opuscles.
- 2.- Programes i invitacions.
- 3.- Memòries.
- 4.- L'Estel.
- 5.- Posters i cartells.

Des del primer llibret editat per la vocalia d'espeleologia del C.E.C. (l'A.R.S.) amb motiu del I Aplec d'Espeleòlegs del R.V. fins a la recent guia del Penyagolosa, tenim catalogades un total de tretze publicacions.

Programes d'excursions, invitacions a conferències, etc., mereixen un apartat específic. En total són quaranta-tres els documents que conformen aquesta secció.

Una tradició que desgraciadament està perdent-se és la d'elaborar memòries de les activitats i projectes realitzats durant l'any. Actualment tenim a l'Arxiu divuit memòries que van des de cursos de valencià realitzats durant els anys seixanta fins a un pro-

jecte per a nova creu al cim del Penyagolosa.

L'Estel, el portaveu per excel·lència del C.E.C., també ha patit les conseqüències de no disposar d'un Arxiu en condicions. Així resulta que dels quatre primers Estels (publicats entre 1958 - 1959) no teniem fins fa molt poc cap exemplar i dels quatre següents (1965 - 1966) sols teniem un exemplar però incomplet. Avui, per sort per a tots, ja podem disposar de tots els nostres Estels.

Els posters i cartells formen l'apartat més pobre de tots però també calia tenir-los correctament arxivats.

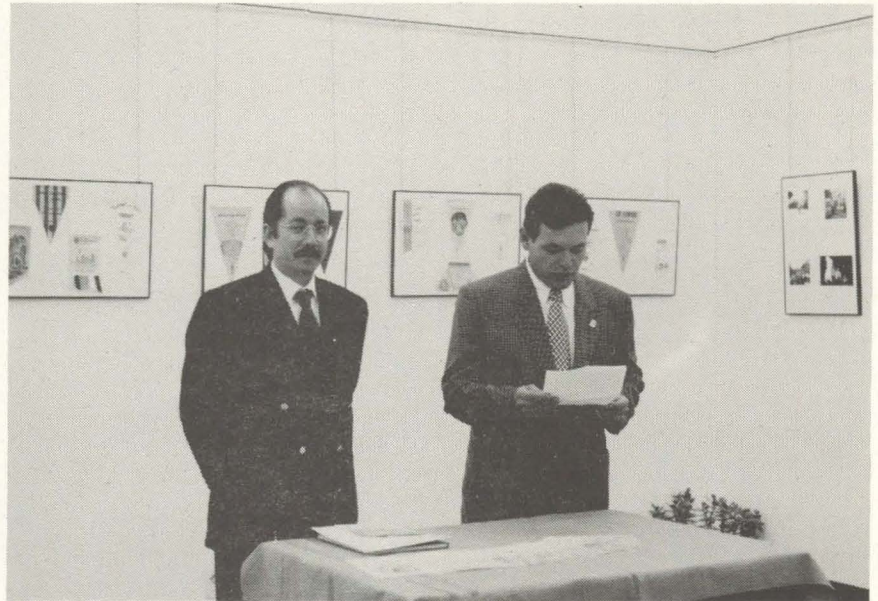
• COM HO TENIM

Datats els documents, que, com ja he mencionat abans, ha estat una tasca prou llarga, començava una segona fase: la classificació. En general la documentació està classificada en quatre grans grups:

- 1.- Organismes i centres oficials.
- 2.- Federacions.
- 3.- Altres grups excursionistes.
- 4.- Circulars del C.E.C.

Sols quan alguna activitat puntual ha generat una certa quantitat de documentació hi ha un apartat a l'arxivador corresponent on està recollida tota la informació de què disposem.

Datar, classificar i arxivar els documents vaig considerar que no era prou.

Inauguració Exposició material arxiu del C.E.C.

Foto: ANNA BUESO

Tenir un Arxiu força interessant però no saber què tenim ni, el que és més important, saber on ho tenim, crec que és com no tenir res, com si s'hagués fet un treball inútil. El darrer pas, per tant, era, aprofitant-se de les "noves tecnologies", relacionar sobre un suport informàtic el major nombre possible de documents de tipus oficial i les circulars del Centre. De la resta de documents sols he relacionat aquells que em semblen més interessants. Les raons per a fer aquest treball, sense cap dubte el més pesat, eren fonamentalment dues:

- poder accedir ràpidament a qualsevol terme (per exemple, tots els documents on apareix Ajuntament).

- elaborar un dossier que donara cos a tot aquest treball.

Aquest dossier, format per més de 50 folis, s'organitza del següent mode:

DOCUMENTACIO C.E.C. 1995 ⁽¹⁾

ORGANISMES I CENTRES OFICIALS ⁽²⁾

DATA: 28 Febrer

DOCUMENT: El C.E.C. sol·licita inscriure's al "Registro de Sociedades" ⁽³⁾

(1) Al dossier cada any comença amb aquesta capçalera.

(2) Indica el tipus de document.

(3) Breu descripció del document.

**corre®
corre**

Calcem l'esport

C/ Campoamor, 5 - Tel. 23 16 20
12001 CASTELLÓ

— ESPECIALISTES EN CALCER ESPORTIU I PRENDES ESPORTIVES.

— BÀSQUET, SENDERISME, «RUNNING», ETC.

— PREUS ESPECIALS ALS SOCIS DEL C. E. C. EN SABATILLES I BOTES DE SENDERISME.

Sovint, però, la importància del document era tanta que no era prou amb una descripció tan breu. Calia, doncs, transcriure una part del mateix. Els criteris per a simplement descriure-los, o, per contra, transcriure part del mateix són diversos:

- estar relacionat amb moments claus de la història del C.E.C.:

19 Març

El C.E.C. informa a G.C. *"..haber quedado constituido el Centro Excursionista de Castellón en junta celebrada el 18 del actual (Març)"*.

- reflectir la persecució del què era (i és) objecte la llengua:

29 Setembre

Soler Carnicer recorda a Ferran Sanchis que *"debes tener cuidado de evitar que en el programa figuren alusiones o saludos en valenciano... yo ya te dije que en todo-aquello que apareciese el nombre de la Federación no se podía emplear nuestra lengua"*.

- explicar el per què de certs actes del C.E.C.:

19 Juny

Carta a En Frederic Sanfeliz respecte a les fogueres: *"...estavem indecisos en quant a l'organització de les Fogueres, ja que... per les muntanyes del Desert de les Palmes ha hi hagut foc... En quant al simbolisme de les Fogueres, per preparar la conferència de Lleonart, res no puc dir més que: ens fou cursada una invitació l'any 1960 per la Comissió de Fogueres de Sant Joan de Perpinyà al Centre per a que en la vespra d'aquesta diada a l'hora convinguda de les 9'30 de la nit foren abranda- des aquestes fogueres per el territori... de la NOSTRA LLENGUA... amb això ens solidaritzem amb els restans*

Agost 1961 Foto: Josep Lluís Viciano

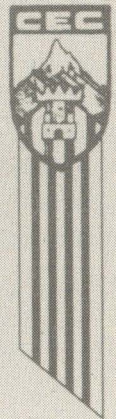
"40 ANYS D'HISTÒRIA DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CASTELLÓ"

Exposició del 23 al 31 d'Octubre de 1995

CENTRE MUNICIPAL DE CULTURA

C/ Antoni Maura, 4 - Castelló

Inauguració el dia 23 a les 20 hores

pobles... amants de la pau i de la llibertat...".

- ser, vist des del punt de vista actual, una curiositat:

Maig

"cada alumne deberá asistir provisto de un mosquetón y un anillo de cuerda de escalada, de 8 a 10 mm. de diámetro por 3 o 3 y medio de longitud... calzado con piso de goma labrada, siendo el mejor la bota. No se permite el uso de alpargatas".

• CONCLUSIÓ

En definitiva el més important és que per primera vegada disposem d'un Arxiu classificat, ordenat i... **arxivat** seguint un mètode. Aquest

mètode, sempre millorable, no sols ens permet accedir i localitzar qualsevol dels prop de 1100 documents relacionats (recordem que parlem del període 1955-1989) sinó que, a més a més, en quant a relacionar documents es refereix, pot continuar-se en qualsevol moment i així ampliaríem encara més els coneixements sobre la nostra entitat.

Finalment cal agrair l'ajut inestimable de Josep Lluís Viciano Agramunt, Ferran Sanchis Cardona, Jesús Lopez Gascó i Federic Albert Martí sense els quals haguera estat impossible recuperar tot el material que ens faltava. L'estima d'aquestes persones envers el Centre Excursionista de Castelló, tot i que avui en dia alguns d'ells no participen directament en les activitats, és, sense cap dubte, tot un exemple a seguir.

MATERIAL D'ARXIU

per Santiago Aragón

III ACAMPADA AL DESERT DE LES PALMES 1961

El 8, 9 i 10 d'abril de 1961 es va celebrar al Desert de les Palmes la "III Acampada del Regne de València". Li pertocava al C.E.C. organitzar aquell aplec de muntanyers d'arreu el país a un indret encara no malmés per les flames.

Amb l'ànim de conèixer, més i millor, aquesta serralada, es va editar una revisteta que a més de dur la programació i horaris de l'acampada, duïa una acurada descripció del Desert. La seua geologia i història es desgrana mitjançant articles, d'entre els quals en reproduïm íntegrament un del botànic Calduch, que entre altres coses, ens dona més dades sobre el paper que van jugar alguns il·lustrats francesos a les nostres muntanyes, en la medicació del Meridià 0°, fet que darrerament donà molt de sí.

TOPÒNIMS I ANECDOTARI

El Bartolo és la culminació del massís muntanyós que, quasi paral·lel a la línia de Costa, s'estén des del

collet de Borriol, vora la Plana, fins el Pla i la Ribera de Cabanes.

Aquesta enlairada muntanya, situada en la divisòria del terme de la Pobla i la finca del Desert de les Palmes, està situada exactament al Nord del Grau de Castelló de la Plana i mesurat a vol d'ocell, a una dotzena de km. d'aquesta capital. El nom de Bartolo l'han rebut, en època relativament moderna, pel motiu que en una concavitat del seu cim va fer vida eremítica «el **Hermano Bartolo**», un dels tres primers frares que van dedicar el seu zel a dreçar el convent del Desert de les Palmes. Aquest primers frares i altres que van anar venint, no en van tindre prou amb la tasca de bastir el convent, l'església i les dependències, que, animats, d'afany constructor, encara els va sobrar coratge per sembrar d'ermites tota l'amplada i quasi l'alçada, de la preciosa hefetat.

Una d'aquestes ermites dedicada a Sant Miquel, van construir-la en el mateix cim d'aquesta muntanya. Deu ésser per açò que puga trobar-se, en alguns mapes, designada amb el nom de Monte «**San Miguel**». Aquest nom podríem qualificar-lo d'acadèmic puix que no ha transcendit al poble i

és desconegut dels camperols dels pobles veïns.

L'any 1900 va ésser instal·lada una creu monumental al costat de l'ermiteta. Insensiblement la muntanya va ésser designada amb el nom de la Creu del Bartolo, o encara, simplificant, per la Creu i prou. Aquesta creu va ésser derribada en el terratrèmol polític de l'any 36.

En la nostra marineria —vell arcó on es conserven encara essències i

Per a tota
la família

OPTICA MAYOR

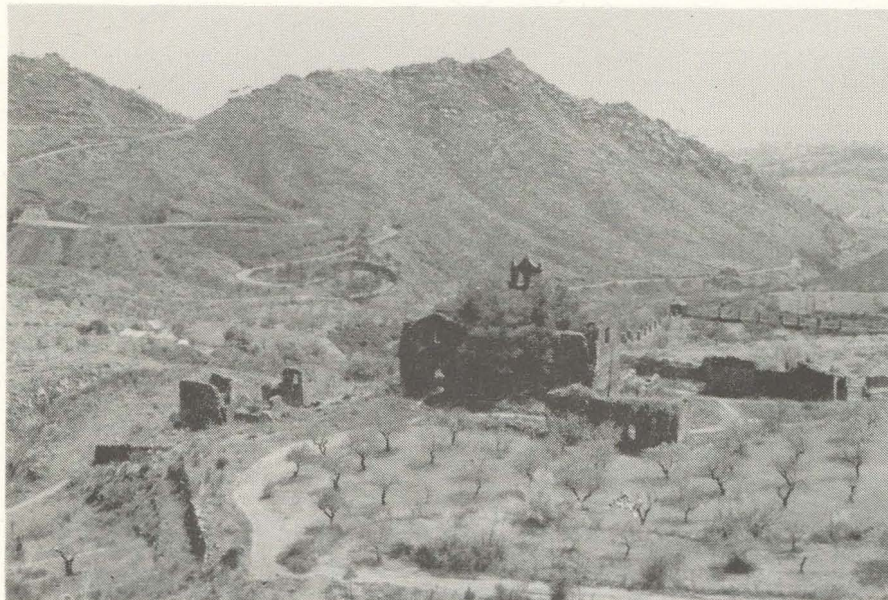
ULLERES + VIDRES
+ ASSEGURANÇA

des de **6.900 Ptes.**

C/ Major, 16 - CASTELLÓ
Tel. 23 53 12

VISION GRUP
OPTICAS

Runes del vell Monestir del Desert

Foto: ANNA BUESO

relíquies de la nostra parla històrica— és emprat correntment el nom de Monsoliu. Nom que ells van aprendre dels seus avis i que n'és molt anomenat per ésser punt de referència per assenyalar els llocs de peixquera, ja que, per tant com compeja, sempre el tenen en vista els peixcadors del Grau, tant quan calen palangres i mornells, quasi a fil de platja, dins de la rada de Castelló, com quan, amb més grosses naus i més valuoses arts, forejen i s'allunyen, cercant més abundosa peixca fins —i de vegades més enllà— el ric plaer de la Barra Alta o la mar inquieta de Columbrets. Monsoliu és, pel meu gust, nom molt eufònic. I també els diu agradar als filòlegs que li han tret punta donant-li el significat de Mont de la Olivera o cosa pareguda.

L'humil ermiteta de Sant Miquel va tindre un paper de primer ordre en uns episodis conseqüents a un dels grans fets inscrits en la Història de la Civilització. Corria l'any 1804... Napoleó era l'Emperador i l'amo d'Europa. El nostre Rei era el seu fidel aliat. Espanya era no res més que una carta en el joc del gran Cors. Nelson, amb la seua esquadra, merodejava per l'Estret fent-nos quant mal podia... S'havia ja mesurat un troç del meridià de París. Era el troç comprés

entre Dunkerke i un punt de la costa catalana proper a Badalona, per on el meridià s'endinsa en la mar. Després d'un part, llarg i treballós, havia —per fi— naixcut el METRE! Bé siga per assegurar més els resultats o bé per fer altres conquestes científiques, va voler-se mesurar la continuació d'aquesta línia meridiana fins l'illa de Mallorca. Aquests projecte duia aparellada la triangulació cap el Sud, tot al llarg de la costa, fins el Montgó. Un dels vèrtexs d'aquests nous triangles havia d'ésser, per força, la nostra muntanya. I baix de les teules morunes de la modesta ermiteta van viure inacabables jornades tres membres il·lustres de l'Acadèmia Francesa. El primer va ésser Méchain, Director del Observatori de París. Després van ésser Biot, astrònom eminent, i Aragó, el famós físic francès del Rosselló, que parlava la nostra llengua. La tasca va allargar-se en desmesura i no va resultar-los gens planer el rebre les senyals lluminoses d'Eivissa. Hi va haver, en tot, com una mena de malastrugança. La febra groga va voler visitar-los. A l'esclafat Méchain, ple de negres pressentiments, van baixar-lo malalt i van albergarlo en el palau dels barons de la Pobla, on va descansar, en pau i per a sempre. I en Castelló va ésser soterrat. Temps anant, també Biot va baixar ferit de la mateixa greu malaltia i va anar-s'en a Tarragona a acollir-se

en la casa d'un seu amic, també savi eminentíssim. Sortosament, però, va sanar. Aragó, l'excel·lent i coratjos Aragó, que va tindre més sort, també va passar les seues, però més endavant. Va ultimar les observacions en aquesta estació. Va resseguir-les per tots els vèrtexs de la nostra terra. Va fer un dilatat sojorn al Montgó. Va recórrer les Balears... I, un bon dia del mes de Maig de l'any 1808, la redona murada del castell de Bellver va ésser, per ell, refugi amorós ans que dura presó, puix que va impedir, al prompte, que caiguera en les mans d'un poble irat i alçat en armes contra els invasors gavatxos napoleònics. Una oportuna fuga —audaç i prudent— cap Alger —baix la mirada benvolent de les autoritats espanyoles i l'ajut de bons amics mallorquins— li va permetre conservar una vida que va ésser molt profitosa per a la Ciència.

Déu va voler donar-li una vellesa, tranquil·la i amb força lucidesa mental, que va saber aprofitar —entre altres treballs de més molla— per escriure unes Memòries, en les que —segons diuen els que han tingut la sort de llegir-les— descriu, amb molt d'espirt i per la menuda, totes les peripècies que va viure, en la seua estada d'anys, en les terres —per ell un poc germanes— on la gent enraonava en el seu parlar nadiu.

El nostre Centre Excursionista podria confeccionar una curta llista amb els noms i els mèrits, d'aquells que han trafegat a fons la nostra província, guiats en el seu camejar, per un alt ideal científic o humanitari. Tan cert, com que aquesta llista deurien encapçalar-la dos grans regnícoles —el Mestre Vicent, Sant i taumaturg i Cavanilles l'abat naturalista— és, no menys cert, que en ella es tindria que reservar un lloc senyer a Domènec Francesc Aragó, rossellonés insigne, matemàtic, físic, astrònom i a més personalitat política de relleu en la seua època i gran home d'Estat.

Castelló, Gener de 1960

Manuel Caldach i Almela

ACTIVITATS PREVISTES

GENER

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

← Ejulve - Ladruñán - Bordón. ***

← Esquí a Valdelinares.

FEBRER

			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29			

← Pujada a peu a Penyagolosa. **

← Treballs al Mas de les Mallaes.

← Rio Piedra - Laguna de Gallocanta. **

MARÇ

				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

← Les Crestes de L'Espadà. ***

← Esquí durant les festes de la Madalena.

← Via Augusta. *

← La Gatellera, Serra de les Albardes i Moles de Fredes. ***

SIGNES:

* Marxa de dificultat lleu.

** Marxa de dificultat mitjana.

*** Marxa de dificultat forta.

**** Marxa de dificultat molt forta.

Darrera pujada a peu al Penyagolosa: Pla de la Creu

Foto: ANNA BUESO

PROGRAMACIÓ D'ACTIVITATS PEL 1.ER TRIMESTRE DE 1996

• **NOTA PRÈVIA.**- Les informacions sobre les marxes són orientatives. Cal passar pel Centre la setmana anterior a cada marxa per assabentar-se dels darrers canvis i altres detalls, com: hora, preu, lloc de sortida, etc...

• **OBSERVACIONS.**- No cal portar ni sac ni estoreta.

GENER 13 - 14

EJULVE-LADRUÑAN-BORDON

Primer dia: des d'Ejulve a Molinos pel GR - 8, passant per les famoses coves de cristall, per Cuevas de Cañart i dormint a Ladruñán ("donde las prisas se van").

Segon dia: de Ladruñán a la Algeçira, visita a les "Hoces del Guadalupe" i pel nou traçat del GR-8 a Bordón.

HORA DE SORTIDA.- A les 5 del matí de La Farola.

OBSERVACIONS.- Cal portar de tot, menys el sopar del primer dia.

GENER 20 - 21

ESQUÍ A VALDELINARES

Alfondeguilla - Xóvar

Santuari de la Verge de la Font (Penyaroja de Tastavins)

Foto: ANNA BUESO

Es tracta d'anar un cap de setmana amb la finalitat d'aprendre a esquiar aquells que no en sàpiguen i de matar el cuquet els experts.

Els monitors per als principiants seran del C.E.C. Pels qui vulguen un nivell mes alt, tractarem d'arribar a un acord amb els monitors de les pistes.

FEBRER 2 - 3 - 4

PUJADA A PEU A PENYAGOLOSA

Clàssica pujada que es fa des de Castelló a Penyagolosa coincidint cada any amb la Lluna nova. Enguany hi haurà tres eixides:

— Divendres 2 a les 8'00

— Divendres 2 a les 19'00

— Dissabte 3 a les 8'00

Totes les eixides de la Plaça Sant Roc.

De tornades n'hi haurà dues:

— Dissabte 3, quan arriben a Sant Joan els del Divendres.

— Diumenge 4, després de dinar.

OBSERVACIONS.- Cal portar estoreta i sac de dormir. Hi haurà tombet a Les Useres la nit del Divendres, dinar a Xodos el Dissabte. A Sant Joan hi haurà sopar el Dissabte i dinar el Diumenge.

FEBRER 10 - 11

TREBALLS AL MAS DE LES MALLAES

Activitat: De la feina a realitzar s'informarà amb suficient antelació, i possiblement, a més de treballar, podrem fer també alguna excursió per la zona.

Places: A fi de treballar millor, es convenient que el nombre de persones siga reduït. Estigueu a l'aguait a l'hora d'apuntar-vos-hi.

Dormir: A ser possible passarem la nit al mas de Paco Navarro, i, si no pot ser, ho farem a Sant Joan.

• Més informació: quan us apunteu.

Foto: ANNA BUESO

Cim del Penyagolosa

Foto: ANNA BUESO

FEBRER 17 - 18

RIO PIEDRA - LAGUNA DE GALLOCANTA

Primer dia: Des de la capçalera del Riu Piedra, per Aldehuela de los Liestos a Torralba de los Frailes.

Segon dia: Laguna de Gallocanta, Tormos, Mirador de Berrueco, Virgen de Buenacuerdo, Estació Biològica i Museu de Gallocanta.

HORA DE SORTIDA.- A les 7 del matí de La Farola.

OBSERVACIONS.- Cal portar sac, estoreta, esmorzar i dinar del primer dia.

MARÇ 2 - 3

LES CRESTES DE L'ESPADÀ

Primer dia: Fondegulla, Castell de Castro, Nevera de Castro, Solana Bellota, Pinar del Retor, Peñas Blancas, Coll d'Ibola, Font d'Almanzor i Almedíjar.

Segon dia: Almedíjar, Mosquera, Peñas Blancas, Cerro Gordo, Pic d'Espadà, Cova del "Estuco", Font de la Calzada, Pic de la Ràpida i Algímia de Almonacid.

OBSERVACIONS.- Es vol dormir a La Surera en Almedíjar. Si es confirma, no caldrà ni sac ni estoreta. Cal l'esmorzar i el dinar del primer dia.

MARÇ 10 - 15

ESQUÍ DURANT LES FESTES DE LA MADALENA

Eixida: Sempre després de baixar de la Madalena.

Estada de quatre dies a una estació d'esquí encara no determinada.

Tornada: Seria en divendres, per a estar a Castelló el cap de setmana i fruit del Madalena Vitol.

• Cal que pregunteu detalls al Centre més endavant.

MARÇ 24

VIA AUGUSTA

Es caminarà al llarg de dos trams de la Via Augusta, especialment interessants per les troballes arqueològiques que s'hi poden veure. Possiblement ens acompanyarà Ferran Arasa.

MARÇ 30 - 31

LA GATELLERA, SERRA DE LES ALBARDES I MOLES DE FREDES

Primer dia: Sortida de Vallibona, barranc de la Gatellera, Mas de Prades, Caseta dels Bous, Mas de les Segures, Solana del Rei (1.311 m.), Coratxar, Cingle de Sant Jaume, Penyes del Mas Mut, Penyaroja de Tastavins, Verge de la Font.

Segon dia: Verge de la Font, Penyaroja de Tastavins, Penyes del Mas Mut, Serra de Penyarroja, El Raconet, Mas de Zapater, Coll de la Barraca, Mas de Calduch, Barranc de la Fachina, Mas Nou, Mas de la Font Santa, Fredes.

HORA DE SORTIDA.- A les 6 del matí de La Farola.

AVANÇ D'ACTIVITATS PER ALS PROPERS MESOS

ABRIL

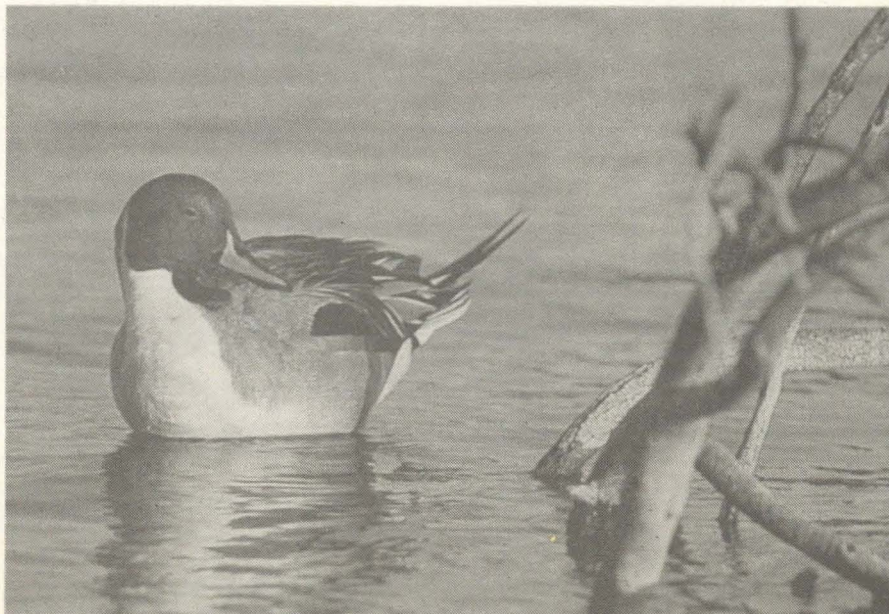
- 4 - 8 ACAMPADA DE PASCUA
- 13 - 14 AITANA-ELDA
- 20 - 21 TREBALLS A LES MALLAES
- 27 - 28 MONTSENY

MAIG

- 4 - 5 PELEGRINS DE CATÍ
- 12 PUJADA A PENYAGOLOSA EN 15 HORES.
- 18 - 19 BENASSAL - VALLIBONA

JUNY

- 1 - 2 RECORREGUT PER L'ESPADÀ
- 16 ALT PALÀNCIA
- 23 FOGUERES
- 29 - 30 FREDES - BECEIT (MATA-RRANYA I ULLDEMÓ)

L'ànec cuallarg és un visitant habitual a l'hivern a la llacuna del Gallocanta

Foto: ANNA BUESO

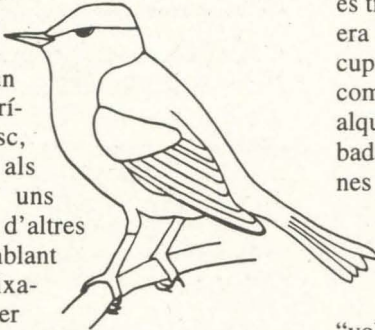
EL RACÓ LITERARI

En aquest número d'hivern hem volgut obrir una nova secció a la nostra revista, per tal que, tots aquells que vulgueu i us sentiu escriptors, feu les vostres aportacions amb contes, poemes, petits assatjos, etc. que estiguen connectats amb temes de la natura, ecologia, muntanyisme, etc. Vet aquí tot seguit la primera aportació:

• **VERITAT O RONDALLA (conte)**
per *Vicent Mateu i Manyà*
Lledó Tàrrega i Sangüesa

Era una vegada un pardalet que pulejava content, anunciant als seus companys de voladissa que eren prop del lloc que ell recordava d'altres anys: un indret ombrívol i fresc, gràcies als pins, que uns eren rectes i d'altres no tant, semblant que es deixaven gitar per l'airet que arribava del mar, que es trobava a pocs metres. Pels voltants hi havia camps arrossers, que els permetrien refer-se del seu esgotador viatge fugint del fred, cercant l'escalfor del sol als països més càlids.

De sobte, però, l'ocell va callar. Els seus punts de referència, que mai no li havien fallat al llarg dels anys, semblava que li fallaven ara. No veia el pinar ombrívol i suggeriu tan enyorat, no trobava els camps que els per-

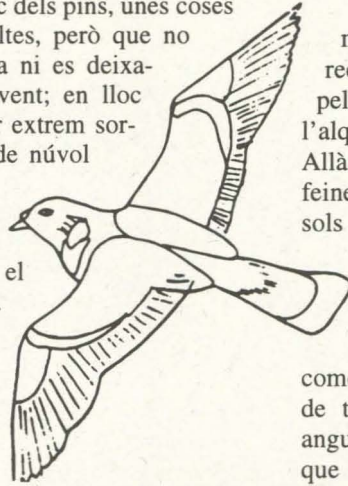

metrien alimentar-se. Només aconseguia veure camins asfaltats, terres seques i, en lloc dels pins, unes coses rectes i més altes, però que no donaven ombra ni es deixaven gitar pel vent; en lloc d'això, per llur extrem sortia una mena de núvol que li va arribar d'una ventada i que gairebé l'ofega i el va fer recular. El seu paradís ja no hi era.

A força de voltar van arribar a un

raconet que, tot i que no era massa gran, sí que s'assemblava al que ell esperava trobar: es tractava d'una alqueria. El seu amo era un jove que estava a l'atur, i s'ocupava de mantenir aquell indret tal com el seu iaio li havia descrit les alqueries i les marjals abans de l'arribada de les empreses químiques plenes de fumeralers contaminadors, ja que això i no pas un altra cosa eren les coses altes que hi havia al lloc dels pins; i també abans de que a tothom li pegués la "volà" de dessecar i arrebliar les seues terres, per tal de poder construir les fàbriques i les carreteres que hi anaven (el progrés).

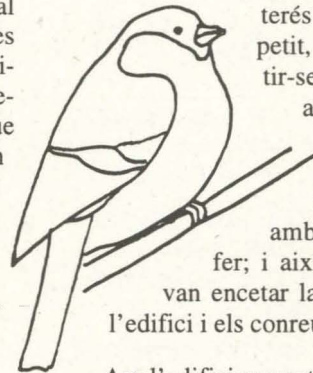
Aquest jove s'havia quedat sense treball perquè havia discutit amb els seus caps les mesures, que a ell li semblaven nul·les, que devia tenir l'empresa per no contaminar tant o, millor encara, per no contaminar gens i, més encara, per ajudar a netejar el que ja estava contaminat. Això feu que aquest jove anés a engrossar els

llistats de gent aturada.

Com que aleshores disposava de molt temps lliure, va començar a recordar les seues hores de joc (que pels grans eren de treball) a l'era de l'alqueria dels iaïos, ara abandonada. Allà feien la trilla de l'arròs i d'altres feines que els xiquelots d'avui ni tan sols coneixen. Mentre el sol anava fent la seua feina assecant l'arròs, ells anaven a "matapollar" a la sèquia; al cap d'una estoneta de trepitjar el fang, començaven a surar anguiles, mújols i de tant en tant, una tortuga. I les anguiles que no suraven, de ben segur que acabarien dins dels gànguils que prèviament havien taponat les boques de la sèquia.

El iaio ja no estava per moltes suades però, en veure l'interès del seu nét més petit, va tornar a sentir-se, sinó jove, que això ja era de manar massa, sí reviscolat i amb quelcom per fer; i així entre els dos, van encetar la restauració de l'edifici i els conreus de l'alqueria.

Ara l'edifici era potser més fi i més luxuós que als seus primers temps; als conreus però el progrés no els havia millorat, més bé al contrari. Amb molta cura i dedicació, l'avi i el nét aconseguiren retornar part de les seues terres a l'estat en què mai haurien hagut de deixar de ser: el raconet que va trobar la nostra voladissa d'ocells.

SCHWEIZ
SEGUROS

COMPANYIA ANÒNIMA D'ASSEGURANCES

José María Verdés Cid

DELEGAT PROVINCIAL

NOTES DE SOCIETAT

—Caminant per eixes sendes del Nostre Senyor passem per tota mena d'experiències, però no és d'això del que ara us vull parlar... del que vull parlar-vos és de banys. Ens hem banyat al Cantàbric, als llacs, als rius, en alguna banyera de fonda decadent i, con a cosa "xic", un any ens vam banyar al balneari de Panticosa; però aquest any ens l'hen xalada, ja que en arribar a Les Escaldes (Andorra) i gairebé per casualitat ens vam posar als banys de Caldea... Quina meravella! Banys de Tiberi! Banys turcs! Piscines climatitzades! Fonts superposades! Saunes! etc. Va ser una sorpresa i ens ho vam passar fenomenal. Si hi passeu, no us ho perdeu, que el cos us ho agrairà.

—També volem donar la benvinguda i felicitar des d'aquí tot el grup de gent jove que ens va acompanyar al Pirineu. Francesc, el més veterà, n'era el capità, i la resta, Alba, Vicent, Joan..., la veritat és que no només van aguantar bé, sino que ens van donar un pal als més "majors"... Molt bé xicons, i prepareu-vos per l'any que ve!

—I un any més, Pirineus i d'altres coses... Com sempre, l'autobús va eixir de Castelló i va passar a recollir el grup de Benicarló. Vam aprofitar la parada per treure l'entrepà i esmorzar sòbriament.

Els xics de l'"staff", amb el "Presi" i l'"Ernestito" al front, van seure a una taula i es van entretenir amb una truita amb patata calenta, mandonguilles, sípia i d'altres viandes, tot regat amb vi abundant i tanda de "carajillos".

Ja comencem! Després prediquen que no cal passar-se'n i que tots som iguals...(!?)

Quan els hi marxaran els aires de grandesa, a aquests xicotets?

—He sentit a dir que el nostre benvol-

gut president cada cop treballa menys, i s'agafa menys responsabilitats a les excursions. Al Pirineu concretament diuen les males llingües que es va passar la setmana fent el malfainer i sense adorar-se de res.

Que contesteu a tot això, Senyor Navarro? Hi ha qui ja vol proposar-vos per president honorari...

—El qui es va passar tota l'excursió fet un "jabato" fou Carles, que va dur tota la part cartogràfica perfectament i va ser el responsable de que no ens perguéssem.

Enhorabona Carles, i ves preparant la de l'any que ve!

...Ah! ja m'oblidava de dir que també menja com un "jabato".

—Que Rosa portava l'organització i movia tots els fils... això ja ho saviem tots! Aquest any, però, s'ha destapat i ha donat la cara directament, "chapeau" per tant bé com ha portat tota la gestió i l'encertadíssima idea de responsabilitzar tot el grup de la gestió diària. Caldrà que continue els propers anys.

Enhorabona Rosa! Felicitats!

—El qui no va tenir tanta sort, i per causes totalment fortuïtes, va ésser el seu marit, Vicent, que va sofrir un accident aparatós, gairebé a l'acabament de l'etapa Age-Planols. De tota manera Vicent va ésser molt valent i va eixir pel seu propi peu del sender escabrosos on ens havíem posat; després... metges, urgències, etc... però l'altre dia el vaig veure per Castelló i ja estava quasi bé i amb ganes de tornar l'any que ve.

Anims, Vicent! El Pirineu és teu!

—Abans d'arribar al nostre destí ja vam notar aquest any algunes baixes importants: Josep Antoni, Ramon, Paco Foix...

Què passa? Que se us queda el Pirineu petit o què?

—I a l'acabament del viatge també vam notar la manca dels "romers i romeres" que anaven sempre a la retaguardia: Carmen, Ana, Miquel, etc. Guillermo sí

que va venir, però anava com un coet. Es va passar tota l'excursió a la primera fila... Què li hauran donat?

—El qui sí que va venir però no el vam veure, i al quart dia se'ns en va anar, fou l'"Ernestito", que, causant la sorpresa i l'admiració de tothom, a la meitat de la setmana es va cansar i, desfent-se en excuses, va marxar. Jo crec que segueix tenint mal d'amors, ja ho diu la dita castellana:

"Tiran más un par de... que dos carretas".

—Va passar a Queralbs, on comença-ven les 2 hores de senda per pujar a Núria. Quan van veure el que els queia damunt, més de la meitat del grup, argumentant mil excuses, es van quedar a l'estació i van pujar amb el tren cremallera.

Menys mal que el grup jove i alguns més: Carles, Tica, Ricart, etc., van donar la cara i van muntar a peu.

Qui es va quedar, em preguntareu? Doncs tot l'staff, president inclòs, algunes velles glòries i gent de got i navalla. No vull dir noms, més m'estime que siga la història la qui els jutge...

—A les excursions sempre hi ha coses que es cuiden més que d'altres, però allò que sempre i tots els anys organitzem amb molta cura i tots els detalls és el sopar final.

Aquest any Vicent, que estava lesionat, es va preocupar de recórrer tots els restaurants de Ripoll, i quan el grup va arribar ja en tenia alguns de seleccionats. Conjuntament amb Guillermo i Pepe, se'n van anar a recórrer-los per triar-ne el millor.

Al remat tanta cura va valdre la pena i ens vam ajuntar tot el grup per tal d'acomodar-nos i vam gaudir d'un sopar fabulós amb crits de joia i brindis per tots els gustos.

Més contents que unes pasqües i rient molt ens en vam anar a prendre unes copes i després me n'he assabentat que Pascual i algun dels seus acòlits encara van fer durar la farra fins les 4 de la matinada.

Tot va estar molt bé i esperem que l'any vinent no siga menys...

...que la Mediterrània ens espera!

GUY DE MAUPASSANT (1850 - 1893)

LA SEDUCCIÓ DE LA TERRA

Jo m'estimava aquell indret infinitament. Hi ha racons de món deliciosos que tenen un encant sensual per als ulls. Un se'ls estima amb un amor físic. Nosaltres, els que ens sentim seduïts per la terra, conservem records tendres de certes fonts, certs boscos, certs estanys, certs turons, que hem vist sovint i que ens han entendrit a la manera dels esdeveniments feliços. De vegades, fins el pensament retorna cap a un racó de bosc, o un tros de riba, o un jardí empolvorat de flors, vistos una única vegada, en un dia alegre, i que ens han quedat al cor com aquelles imatges de dones trobades al carrer, un matí de primavera, amb roba clara i transparent, i que ens deixen a l'ànima i a la carn un desig insatisfet, inoblidable, la sensació d'una felicitat que hem tingut a frec.

(Guy de Maupassant, *La vella Sauvage*, dins *La petita Roque i altres relats*, col·lecció "Aula de lletres VICENT VIVES").

• Als amants de la muntanya, i més encara de la muntanya dominada per la neu, cal recomanar la lectura d'*El refugi*, petit relat del mateix Maupassant que trobareu dins el llibret que conté el passatge acabat de transcriure.

• O preferiu un relat colpidor sobre les forces desfermades en plena natura? En tal cas, de segur que us entusiasmarà la lectura de Jack London, *La crida salvatge*, de la mateixa col·lecció "Aula de lletres VICENT VIVES".

PASSATEMPS I CALAIX DE SASTRE

LA FONT FANTASMA

Quina excursió repetirieu per a passar per davant d'aquesta font...?

La font anterior la podreu trobar en l'excursió ARNES - CARO. Però ningú no l'ha encertada.

EL FANTASMA DE LA FOTO

Està gelat, cansat, va anar als Pirineus 94, i és el fantasma d'aquest trimestre. El reconeixeu?

Un barret serà vostre si ho endivineu.

MARIA ROYO, PASSA PEL BARRET. EFECTIVAMENT, EL FANTASMA ANTERIOR ERA VICENT FONT

EL RACÓ DEL FOC

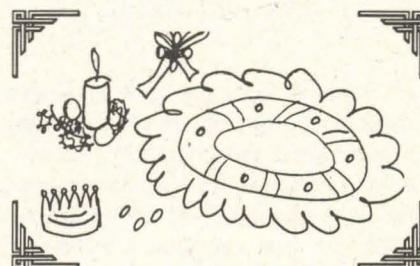
EL TORTELL DE REIS

• **INGREDIENTS:** 500 gr. de farina, 2 cullerades de llet, 12 gr. de llevat en pols, un pessic de sal, mitja copa de rom, 125 gr. de sucre, 125 gr. de mantega, 4 ous, 1 ou batut, glassa feta amb 125 gr. de sucre en pols i 1 cullerada i mitja d'aigua (facultatiu), fruita confitada i pinyons, 1 fava, 1 figureta.

• **PREPARACIÓ:** Es barregen 50 gr. de farina amb la llet tèbia, el llevat i la sal. Es treballen formant una pilota que es deixa reposar en un lloc

calent. Es barreja el rom amb mitja cullerada d'aigua i el sucre, i s'escalfa fins que el sucre estiga ben desfet però sense que arribe a bullir; s'hi afegeix la farina restant, la mantega i els ous. Es treballa fins a l'obtenció d'una pasta homogènia, que es barreja amb l'anterior, ja crescuda. Es fa un altra pilota, que es tapa amb un drap i es deixa reposar en un lloc calent durant 3 ó 4 hores, fins que haja doblat el volum. Es treballa la pasta donant-li la forma de tortell i introduint-hi la fava i la figura. Es posa el tortell damunt d'una plata de forn pinzellada amb oli i es torna a deixar reposar durant 20 minuts. Es pinta amb l'ou batut.

S'enforna i es cou a foc viu (220° a 225°) durant 5 minuts. Es treu del forn, s'hi aboca la glassa, en el seu cas, i es guarneix el pastís amb la fruita tallada de forma decorativa i amb els pinyons. Es torna a enfornar a 180° de 30 a 35 minuts. Es menja fred.

NOTA DE INTERÉS

Acaba d'aparèixer el CALENDARI "SERRA D'OR" 1966. La novetat ens resulta suggeridora precisament perquè aquesta edició és dedicada a **12 imatges dels cims dels Països Catalans**. Ací teniu el detall de cada làmina, resolta mitjançant fotografies esplèndides:

- silueta de la penya de Bèrnia (1129 m.), a la Marina Baixa
- cim de Sant Jeroni (1236 m.), de Montserrat (Bages-Anoia)
- mola calcària del Montgó (751 m.), a la Marina Alta
- plecs dels Ventadors (990 m.), del Montsant (Priorat)
- puig dels Llops (1490 m.), del Puigsacalm (Garrotxa)
- pica del Canigó (2784 m.), al Conflent
- cim del Peguera (2942 m.), al Pallars Sobirà
- els Encantats (2745 m.), al Pallars Sobirà
- el Comabona (2547 m.), a la serra del Cadí (Cerdanya)
- les agulles de Santa Àgueda (537 m.), a la Plana Alta
- cim del Penyalgosa (1813 m.), i cingles de Marcén (Alcalatén-Alt Millars)
- serra del Cavall Bernat (375 m.), a la península de Formentor (Mallorca)

El preu del calendari és de **1700 ptes.** El trobareu fàcilment a llibreries especialitzades en textos en català. Si hi teniu cap dubte, pregunteu a la redacció de **L'ESTEL**.

ESQUÍ • EXCURSIONISMO

PACO
LLAN
SOLA

CAMPING • AVENTURA

DESCOMPTE
ESPECIAL

C. E. C.

Escalante, 7 i 9 - Tel. 20 12 38
Alloza, 50 - Tel. 21 49 17
CASTELLÓ

RACO DEL SOCI

XL ANIVERSARI ESPONERÓS

.....

RAÓ D'UNA EFEMÈRIDE

Estimula constatar que la nostra societat disposa de ressorts, d'organismes, que manifesten amb tota nitidesa la vitalitat del teixit associatiu. Bé que sabem que la dignitat d'un poble, la seua capacitat per generar convivència, comportament democràtic, se sustenta en la dinàmica de les seues associacions civils. Per això, el CENTRE EXCURSIONISTA DE CASTELLÓ és una mostra, exemplar pel seu activisme, i respectable per la seua trajectòria, de la maduresa ciutadana de la vila i ravals.

És evident que qualsevol celebració indica, d'entrada, la presència d'una certa eufòria, d'alguna mena de convicció en les pròpies possibilitats. Una fita commemorativa és sempre una mostra de confiança en el futur, confiança que corrobora l'optimisme del present. No hi ha dubte: la primera seguretat que ens assalta, així que assistim als actes commemoratius del CENTRE EXCURSIONISTA, és la seua força expansiva i, en conseqüència, la seua necessitat de donar-se a conèixer. Obrir més encara les finestres de les nostres relacions amb la societat constitueix, al capdavall, la raó elemental del 40é aniversari.

Ja em faig càrrec que més d'un s'ha pogut sorprendre a causa de la referència cronològica en què sustentem la nostra cita evocadora: 40 anys. Ben mirat, aquest segment cronològic no encaixa massa en els costums ambientals. Commemorem bodes de plata, o d'or, també centenaris... Però qui justifica un programa votiu de 40 anys? I bé, cal reconèixer que és una convenció com qualsevol altra, i per això mateix, una excusa tan convencional com la modalitat d'aniversari que preferiu. Per damunt de justificacions, més o menys convincents, allò que realment compta és la vitalitat desbordant que el CENTRE EXCURSIONISTA exhibeix, precisament en aquesta efemèride.

40 ANYS DE CAMINS

En última instància, la realitat de 40 anys d'activitat constant i lleial per part d'una entitat privada, tampoc no és un fet arreu, sobretot si no perdem de vista les circumstàncies tan diverses —sovint més adverses que no ho podem mesurar ara mateix— a través de les quals el CENTRE EXCURSIONISTA ha hagut d'anar forjant la pròpia història. Si hem estat capaços de reeixir, per damunt de les adversitats, ha estat per la fermesa de les lleialtats als objectius originaris que van moure els nostres fundadors a posar en marxa el CENTRE. Objectius que poden resumir-se en aquells dos bàsics: l'actitut cívica compromesa amb la dignitat del país i la sensibilitat insubornable envers la natura.

Amb un tal bagatge ens llancem a descobrir —a redescobrir en cada circumstància— llocs i racons imprevisibles, profundament encantadors, del nostre paisatge, a fer camins i, per descomptat, a obrir sendes noves i a reobrir-ne de velles. És aquesta una experiència que reivindicuem com a profunda i antiga en nosaltres i que ara veiem que es confirma com a emergent en els ambients civils més innovadors, fins al punt que aquest retorn nostre a la natura es manifesta com a una de les grans pautes que van a marcar el comportament civil en les societats capdavanteres de final de segle.

UN PROGRAMA AMBICIÓS

En projectar els nostres actes commemoratius, no ens guiava el simple desig de llançar una campanya de simple toc propagandístic. Aspiràvem a una programació seriosa i profunda, sempre, és natural, a l'entorn de la natura, i dissenyada a partir de dos eixos bàsics: els actes directament culturals i els excursionistes. A hores d'ara, que ja som a les acaballes del cicle que ens vam traçar, hem de reconèixer que ens trobem satisfets, gràtíssimament orgullosos, de la programació que vam ser capaços de fer i de l'èxit, de vegades clamorós, amb què hem resolt cadascun dels actes programats.

Recordem la solemne inauguració del 40é aniversari, a la sala d'actes de

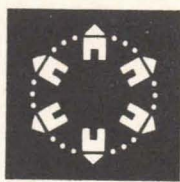
l'institut Ribalta, amb la conferència magistral del professor Vigo i Bonada, especialista en botànica del Penyagolosa. Dos dies després muntàvem el recital Raimon, un èxit formidable; la presència del cantant constituïa un petit homenatge als anys durs de la vida del CENTRE. Dins aquesta línia de concerts populars, el 3 de juny, vam portar a la plaça Major, Els Millars, Canya de Sucre, Sis Socis, Almalafa Combo i Tom Bombadil. En reprendre el nou curs acadèmic, el cicle de conferències ha continuat amb lliçons a càrrec dels professors Germà Colón, Daniel Gozalbo, Ferran Arsa i Manel Costa, i del doctor en farmàcia Mulet Pascual, més la xerrada compartida per Ferran Sanchis i Rafael Ribés Pla.

També ha estat un èxit la convocatòria del I Premi de Poesia de Muntanya "Miquel Peris i Segarra", aconseguit pel poemari *Si sent la fressa de les plomes que naveguen*, original de Manuel Francesc Navarro del Alar. El lliurament del premi, celebrat a la sala d'actes de l'institut Ribalta el 24 de novembre, esdevingué un acte d'allò més digne i alhora entranyable per l'homenatge al gran castellanenc i consoci nostre que fou Miquel Peris. L'apartat cultural del programa ha estat completat amb la Setmana de Cinema de Muntanya.

La vessant excursionista ha quallat, en la present commemoració, en actes específics com els següents: excursions a 3 cims emblemàtics —el Penyagolosa, el Tossal dels Tres Reis i el Pic d'Espadà— en els quals hem instal·lat una inscripció en ceràmica, commemorativa del 40é aniversari, i una bústia de contactes amb els muntanyencs. Al juny vam fer una excursió, del GR-33, el Gr que enllaça Castelló amb el Penyagolosa, la sendera per antonomàsia nostra. I no cal dir que enguany vam atribuir a les Fogueres de Sant Joan una significació extraordinària.

Finalment, amb un sopar al Casino Antic, el dia 15 de desembre, i enmig d'un clima de companyonia i d'il·lusions renovades, vam clausurar el nostre 40é aniversari, definitivament esponerós. Acomiadàvem l'any commemoratiu tot autoconvocant-nos per a d'ací deu anys, amb el compromís generalitzat de celebrar les Noces d'Or ben esplendoroses.

VICENT PITARCH

DIPUTACIÓ
D E
CASTELLÓ

PITARCH GARCIA, RICARD
ESTUDIO DE LA FLORA DE LOS MONTES PALOMITA Y EL BOVALAR
DE VILAFRANCA (CASTELLÓ)

Castelló, 1995 - 218 Pàgines - 2.650 Pessetes

I.S.B.N.: 84 - 86895 - 58 - 8

Ricard Pitarch Garcia, és Llicenciat en Ciències Biològiques i actualment és professor del Centre de Formació Professional de Vila-real. És autor d'un altre llibre publicat per aquesta Diputació titulat "Coneixements bàsics de la flora i vegetació de la Província de Castelló, Itineraris".

El treball que ara es publica forma part de la tesi de Llicenciatura de l'autor titulada "Estudi de la Flora dels Monts Palomita i Bovalar del terme Municipal de Vilafranca" (Castelló).

L'Estudi tracta de donar testimoni de forma rigorosa del Catàleg Florístic de l'esmentada zona, que constitueix un entorn que ha estat ben conservat fins ara i on es poden trobar diverses espècies que cal protegir i que són molt rares a la Comunitat Valenciana.

Aquest llibre ve a completar la llista de Catàlegs Florístics de la Província de Castelló publicats dins la col·lecció Serie Maior de Natura.

FELICE
ANNY 1906

